Publicatieblad
van de Europese Unie

NL
C-serie

C/2024/6869

28.11.2024

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité

Een horizontale EU-aanpak ter bevordering van Europese solidariteit tussen de generaties

(initiatiefadvies)

(C/2024/6869)

Rapporteur: **Krzysztof BALON**

Adviseur: Agnieszka CHŁOŃ-DOMIŃCZAK (adviseur van de rapporteur, groep III)

Besluit van de voltallige vergadering	15.2.2024
Rechtsgrond	Artikel 52, lid 2, van het reglement van orde
Bevoegde afdeling	Afdeling Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Burgerschap
Goedkeuring door de afdeling	4.9.2024
Goedkeuring door de voltallige vergadering	18.9.2024
Zitting nr.	590
Stemuitslag (voor/tegen/onthoudingen)	158/1/7

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1. In eerdere adviezen heeft het EESC de EU-strategie voor jongeren verwelkomd ([1]) en een nieuwe Europese strategie voor ouderen voorgesteld ([2]). In deze context verzoekt het EESC de Europese Commissie ook om een gecoördineerde, transversale EU-aanpak van intergenerationele solidariteit vast te stellen waarmee moet worden beoogd om de rechten van zowel jongeren als ouderen te waarborgen en ervoor te zorgen dat zij volwaardig kunnen meedoen in de samenleving en de economie, ook op het vlak van werk, onderwijs en cultuur. Tegen de achtergrond van de demografische uitdagingen moet mede op basis van dit criterium worden beoordeeld of wetgeving en andere EU-instrumenten bijdragen aan de doelstellingen van artikel 3, lid 3, VEU: "De Unie [...] bevordert [...] de solidariteit tussen generaties".

1.2. Het EESC zou graag zien dat de Europese Commissie als eerste stap in deze richting een groenboek over solidariteit tussen de generaties publiceert. In het groenboek zou in de context van de verzorgingsstaat aandacht kunnen worden besteed aan de in hoofdstuk 3 van dit advies genoemde uitdagingen, kansen en oplossingen op het gebied van werk, de zilveren economie, pensioenstelsels, gezondheids- en zorgdiensten, lokale ontwikkeling, huisvesting, mobiliteit, klimaatbeleid, een leven lang leren, participatie en vrijwilligerswerk.

1.3. Voorts verzoekt het EESC de lidstaten om hun beste praktijken op deze gebieden te delen en werk te maken van wat in dit advies wordt aanbevolen.

([1]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Europese Raad, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Jongeren betrekken, verbinden en versterken: een nieuwe EU-strategie voor jongeren (COM(2018) 269 final) (PB C 62 van 15.2.2019, blz. 142).

([2]) Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de Europese ouderenstrategie (PB C 349 van 29.9.2023, blz. 28).

1.4. Het EESC verzoekt de Europese Commissie ook een aanbeveling goed te keuren waarin de lidstaten worden opgeroepen de intergenerationele aspecten van de arbeidsmarkt in aanmerking te nemen, met name door adequate en rechtvaardige arbeidsnormen voor alle generaties vast te stellen en ervoor te zorgen dat verschillende generaties samen op de werkplek actief zijn. Arbeidscontracten die zekerheid bieden, een vast en toereikend inkomen en bijscholingsmogelijkheden op de werkplek moeten hierbij centraal staan.

1.5. Voorts is het EESC van mening dat de intergenerationele dialoog, rechtvaardigheid en solidariteit in de Raad van de Europese Unie moeten worden besproken en in de conclusies daarvan moeten worden opgenomen.

1.6. Het EESC pleit ervoor om solidariteit tussen de generaties op te nemen onder de doelstellingen van het Europees Sociaal Fonds in het meerjarig financieel kader voor de periode 2028-2034 en de bijbehorende uitvoeringsverordeningen.

1.7. Bij het bevorderen van intergenerationele solidariteit spelen maatschappelijke organisaties en de sociale partners een belangrijke rol. Zo is er voor hen een sleutelrol weggelegd bij het plannen en uitvoeren van de specifieke beleidsmaatregelen die in hoofdstuk 3 van dit advies worden genoemd. Vele van hen vertegenwoordigen verschillende generaties en richten zich op sociale dienstverlening in samenwerking met vrijwilligers van alle generaties. Het EESC zou bij de uitvoering van de aanbevelingen in dit advies nauw met de betrokken organisaties willen samenwerken.

1.8. Het EESC steunt het initiatief van maatschappelijke organisaties, sociale partners en Europese en nationale instellingen om de Europese Dag van de solidariteit tussen de generaties ([3]) op 29 april te blijven vieren, want dit jaarlijkse evenement is cruciaal om solidariteit tussen de generaties in de hele EU verder onder de aandacht te brengen en te promoten.

1.9. Het EESC juicht het voornemen om een commissaris voor intergenerationele rechtvaardigheid aan te wijzen toe ([4]). Zelf zal het EESC er als huis van het Europees maatschappelijk middenveld over nadenken om een forum voor intergenerationele solidariteit te organiseren teneinde informatie en ervaringen uit te wisselen, nieuwe concepten en strategieën voor intergenerationele solidariteit te ontwikkelen en de bestaande te evalueren, en in samenwerking met de Europese Commissie de uitvoering van de aanbevelingen in de gaten te houden.

2. **Achtergrond**

2.1. De leeftijdsopbouw binnen de bevolking van de EU-27 is aan het veranderen. Tussen 2002 en 2022 steeg het aantal 65-plussers van 16 % naar 21 % ([5]). Het aantal personen van 65 jaar of ouder per honderd personen in de leeftijdsgroep 15-64 jaar zal naar verwachting stijgen van 33,3:100 in 2023 tot 45,5:100 in 2040, en tot 59,7:100 in 2100 ([6]), hetgeen betekent dat er 59,7 ouderen zullen zijn per honderd personen tussen 15-64 jaar. In 2002 woonden er 14 494 144 80-plussers in de EU, wat overeenkomt met 3,38 % van de totale EU-bevolking in 2002. In 2022 woonden er 27 102 994 80-plussers in de EU, wat overeenkomt met 6,07 % van de totale EU-bevolking in 2022. In 2040 zullen er naar verwachting 39 663 244 80-plussers in de EU wonen, wat overeenkomt met 8,78 % van de totale EU-bevolking in 2040. Dit brengt ook uitdagingen met zich mee op het gebied van het pensioenbeleid en de toegang tot gezondheidszorg en sociale dienstverlening.

2.2. Gezien deze demografische trend in combinatie met verscheidene crises op het gebied van klimaat, democratie en veiligheid (waarvan de gevolgen vooral jongeren en toekomstige generaties raken), is het dringend nodig een nieuwe politieke visie op solidariteit tussen de generaties in de Europese Unie te ontwikkelen.

([3]) De Europese Dag van de solidariteit tussen de generaties is in 2009 door het Europees Parlement en de Europese Commissie gelanceerd als onderdeel van het Europees Jaar van de solidariteit tussen de generaties. Doel is om mensen er bewuster van te maken dat solidariteit tussen de generaties belangrijk is en om de dialoog en samenwerking tussen personen van alle leeftijden te bevorderen. De dag wordt elk jaar op 29 april gevierd.

([4]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_nl?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_NL.pdf, blz. 19/20.

([5]) Demography of Europe – 2023 edition, geciteerd in het Europees Economisch en Sociaal Comité advies — De impact van demografie op het sociaal Europa (PB C, C/2023/6867, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

([6]) Verwachte afhankelijkheidsratio van ouderen, geciteerd in het Europees Economisch en Sociaal Comité advies — De impact van demografie op het sociaal Europa (PB C, C/2023/6867, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

2.3. Dit advies focust op de behoeften en bijdragen van alle generaties, met bijzondere aandacht voor de unieke uitdagingen en kansen waarmee ouderen en jongeren worden geconfronteerd. Analyses die rekening houden met het perspectief van jongeren en toekomstige generaties kunnen en moeten bijdragen tot een beter en doelgerichter beleid waarmee ook de uitdagingen van toekomstige generaties kunnen worden aangepakt. Alle generaties (ook de toekomstige) moeten het recht hebben om met inachtneming van hun kernwaarden hun behoeften te vervullen. Overheden moeten intergenerationele rechtvaardigheid, de intergenerationele dialoog en solidariteit vanuit het perspectief van openbaar bestuur proactief bevorderen en op een eerlijke manier beleid en diensten aan alle verschillende geboortecohorten aanbieden, hetgeen betekent dat aan de behoeften en verwachtingen van alle generaties wordt voldaan en dat geen enkele generatie wordt benadeeld ([7]). De intergenerationele dialoog kan als een bijzondere vorm van de civiele dialoog bijdragen tot beleid dat verschillende trends en toekomstscenario's in aanmerking neemt. Intergenerationele rechtvaardigheid, dialoog en solidariteit zijn cruciaal om de democratie, de sociale samenhang en de Europese manier van leven in stand te houden.

2.4. Solidariteit tussen de generaties is van cruciaal belang om de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling te verwezenlijken. Het gaat hierbij ook om het delen van kennis, vaardigheden, culturele normen en tradities, alsook om wederzijdse ondersteuning en het bundelen van middelen. Bovendien gaat het om het bevorderen van een adequate levensstandaard voor alle leeftijdsgroepen. Dit alles vindt plaats tegen de achtergrond van demografische veranderingen: veranderingen in gezinsstructuren, vruchtbaarheid, levensverwachting, leefomstandigheden en migratie.

2.5. Solidariteit tussen de generaties is ook cruciaal om leeftijdsdiscriminatie van ouderen en jongeren te bestrijden en ongelijkheid tussen generaties in het licht van de huidige demografische verschuivingen tegen te gaan. Het is van essentieel belang om sociaal beleid en sociale voorzieningen te ontwikkelen die uitgaan van een levenscyclusbenadering en die voor alle leeftijdsgroepen fair, toegankelijk en beschikbaar zijn. Het komt dikwijls voor dat jongeren en ouderen louter op grond van hun leeftijd gediscrimineerd worden. In het verslag over leeftijdsdiscriminatie dat in maart 2021 door de WHO is gepubliceerd ([8]), wordt belicht welke leeftijdsgerelateerde belemmeringen er op gebieden als werkgelegenheid, politieke participatie, gezondheid en justitie nog steeds bestaan.

2.6. Solidariteit tussen de generaties is ook essentieel om een einde te maken aan de consumptiemaatschappij-subcultuur waarin aan "eeuwige jeugd" bijzonder veel waarde wordt gehecht. Lang niet alle jongeren kunnen zich hier echter in vinden. Daarnaast bestaan er nog steeds wederzijdse stereotypen en vooroordelen tussen de generaties. In negatieve stereotypen over ouder worden, waarbij te denken valt aan hoe ouderen in de media worden afgeschilderd, krijgen ouderen het beeld opgeplakt van mensen die ziek en afhankelijk zijn en die de samenleving veel geld kosten. Aan de andere kant bestaan er ook negatieve stereotypen waarbij jongeren worden geportretteerd als onervaren, lui, onbetrouwbaar en egoïstisch.

2.7. Solidariteit tussen de generaties is van cruciaal belang voor de ontwikkeling van een billijke en duurzame samenleving en economische welvaart, voor de uitvoering van de Europese pijler van sociale rechten, en voor het waarborgen van de duurzaamheid van zowel de representatieve als de participatieve democratie in de Europese Unie. Voor deze laatste zijn intergenerationele projecten bijzonder belangrijk omdat zij het gevoel van verantwoordelijkheid voor het algemeen belang versterken. Bovendien kunnen "ooggetuigen van onze tijd" een belangrijke rol spelen bij het aanwakkeren van een prodemocratische houding door jongeren deelgenoot te maken van reële ervaringen met dictatoriale systemen, terwijl jongeren verse ideeën kunnen aandragen waar het gaat om nieuwe uitdagingen en kansen.

2.8. Van solidariteit tussen de generaties moet ook intensief blijk worden gegeven binnen maatschappelijke organisaties zoals verenigingen, werkgeversorganisaties en vakbonden, en binnen politieke partijen.

2.9. Een andere belangrijke factor bij het ontwikkelen van intergenerationele solidariteit is het gezinsleven. Samenwerking en solidariteit binnen het gezin vormen een waardevolle troef en worden door veel mensen als zodanig beschouwd. Ook in de ruimere leefomgeving van mensen (bijvoorbeeld in de lokale gemeenschap) is er veel minder sprake van intergenerationele conflicten dan van intergenerationele solidariteit, zoals tijdens de COVID-19 pandemie op treffende wijze is gebleken.

2.10. Het EESC is van mening dat de intergenerationele dialoog op basis van intergenerationele rechtvaardigheid en billijkheid een van de belangrijkste instrumenten is om tot crisisbestendige solidariteit tussen de generaties te komen.

([7]) In minstens negen OESO-landen en Malta zijn er openbare instellingen die erop toezien dat overheden hun toezeggingen met betrekking tot toekomstige generaties nakomen. Dergelijke entiteiten bestaan bijvoorbeeld in Hongarije (ombudspersoon voor toekomstige generaties), Wales (Future Generations Commissioner), Malta (Guardian of Future Generations).

([8]) https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866.

3. **Intergenerationele solidariteit: uitdagingen en manieren om ze aan te pakken**

3.1. **De arbeidswereld:** empirische studies ([9]) tonen aan dat teams die bestaan uit mensen van verschillende generaties productiever zijn dan teams met één enkele generatie. In eerstgenoemde teams is er een samenspel tussen de kennis, vaardigheden en ervaring van diverse generaties, wat de creativiteit ten goede komt. Door de aanwezigheid van meerdere generaties op één werkplek kunnen bovendien zowel leeftijdsstereotypen als -discriminatie doeltreffend worden bestreden. Het vermijden van directe of verborgen discriminatie van jongeren (bijv. "ze kunnen het nog niet") en ouderen (bijv. "ze kunnen het niet meer") komt de participatie op de werkplek ten goede. Daarom moet de participatie van verschillende generaties en hun samenwerking op de werkplek een belangrijk onderwerp zijn in de sociale dialoog, alsook bij de uitwisseling van beste praktijken binnen werkgeversorganisaties met betrekking tot op vaardigheden en op ervaring gebaseerde personeelsontwikkeling in de richting van een multigenerationeel personeelsbestand en leeftijdsmanagement. Dit moet ertoe leiden dat er op vrijwillige basis normen worden vastgesteld binnen regio's en/of industriële sectoren. Zo biedt de autonome kaderovereenkomst van de Europese sociale partners over actief ouder worden en een intergenerationele aanpak (maart 2017) een goede basis om de juiste voorwaarden voor de totstandbrenging van intergenerationele werkplekken te scheppen ([10]). In deze kaderovereenkomst wordt benadrukt dat een personeelsbestand van werknemers met uiteenlopende leeftijden een toegevoegde waarde heeft, worden instrumenten voorgesteld en wordt een intergenerationele aanpak uitgestippeld. In de drie jaar na de goedkeuring van de overeenkomst hebben de nationale sociale partners verslag uitgebracht over de uitvoering ervan ([11]) en over beste praktijken op nationaal niveau, zodat er van elkaar kan worden geleerd. Daarnaast kunnen maatschappelijke campagnes over de arbeidsparticipatie van ouderen van pas komen om de solidariteit tussen generaties op de werkplek te verbeteren. De basis voor solidariteit tussen de generaties op het werk is echter het vermijden van elke vorm van leeftijdsdiscriminatie, voortvloeiend uit discriminerend loon- en socialebeschermingsbeleid, en het verbeteren van de toegang van jongeren tot de arbeidsmarkt.

3.2. **De zilveren economie:** de "zilveren economie" wordt omschreven als het segment van de economie dat erop gericht is om te voorzien in de behoeften van ouderen. In 2015 was de sector in de EU naar schatting goed voor een jaarlijkse financiële omzet van 4,2 biljoen EUR en meer dan 78 miljoen banen ([12]). De ontwikkeling van de zilveren economie schept ook kansen voor de ontwikkeling van intergenerationele solidariteit, onder meer door multigenerationele teams te betrekken bij het ontwerpen en testen van goederen en diensten. Een steeds groter aandeel van de productie, distributie en consumptie van goederen en diensten is erop gericht gebruik te maken van de koopkracht waarover ouderen beschikken om aan hun consumptie-, levens- en gezondheidsbehoeften voldoen. Dit "tweede demografische dividend" kan de economische ontwikkeling van de EU-lidstaten ondersteunen. Daarom is er behoefte aan een langetermijnstrategie van de EU voor de ontwikkeling van de zilveren economie.

3.3. **Pensioenstelsels:**

3.3.1. De meeste pensioenstelsels in de lidstaten werken op basis van een omslagstelsel. Als gevolg van de toegenomen levensverwachting worden pensioenen gedurende een langere periode uitbetaald. Om de pensioenstelsels te stabiliseren, is de pensioenleeftijd in veel lidstaten opgetrokken of wordt dit overwogen. Samen met veranderingen in de levensverwachting gaat in sommige landen de pensioengerechtigde leeftijd omhoog, waarbij in veel gevallen helaas te weinig oog is voor de positie van mensen met gevaarlijke of lichamelijk zware beroepen, ook al hebben zij gedurende vele jaren sociale premies betaald.

3.3.2. De kosten van pensioenstelsels nemen toe, waardoor de vraag naar arbeid mogelijk wordt beperkt omdat de arbeidskosten stijgen. Daarbij komt dat jongeren in sommige gevallen werken met arbeidsovereenkomsten die zich vertalen in beperktere toegang tot sociale bescherming en in lagere bijdragen. Tegelijkertijd leidt dit tot lagere inkomsten uit pensioenbijdragen en tot een groter tekort in de pensioenstelsels.

3.3.3. Naast de levensverwachting neemt ook het verwachte aantal gezonde levensjaren toe. In dit verband is het zinvol om — rekening houdend met de verschillende omstandigheden en specifieke systemen in de lidstaten — na te gaan of die bijkomende gezonde jaren niet alleen kunnen worden besteed als gepensioneerde, maar ook om het beroepsleven te verlengen, indien mensen langer willen werken. Dergelijke maatregelen moeten dan wel in het kader van een langetermijnperspectief en stapsgewijs worden ingevoerd, zonder het vertrouwen in de socialebeschermingsstelsels te ondermijnen. Het koppelen van de pensioenleeftijd aan veranderingen in de levensverwachting kan een langer en productiever beroepsleven ondersteunen, en tegelijkertijd pensioenstelsels helpen stabiliseren en op die manier bijdragen aan intergenerationele rechtvaardigheid. Het verhogen van de pensioenleeftijd zou niet haalbaar zijn voor werk dat fysiek en mentaal zeer belastend is.

([9]) Bijvoorbeeld https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7732046/.
([10]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=11775&langId=en.
([11]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=12286&langId=en.
([12]) The silver economy: final report.

3.3.4. Het waarborgen van een menswaardig leven met het pensioen als financiële basis blijft zowel een publieke als een maatschappelijke verplichting. De volledige implementatie van beginsel 15 van de Europese pijler van sociale rechten ([13]) (recht op pensioen dat in verhouding staat tot de bijdragen en dat een toereikend inkomen garandeert om een waardig leven op oudere leeftijd mogelijk te maken) moet een belangrijk onderdeel van het Europees Semester zijn.

3.4. **Gezondheids- en zorgdiensten:**

3.4.1. Net als bij pensioenen worden de meeste gezondheidsdiensten gefinancierd uit bijdragen van economisch actieve personen. Jonge mensen maken veel minder vaak gebruik van deze diensten dan de oudere generaties. Ook daar waar de gezondheidszorg in sommige lidstaten gedeeltelijk met belastingen wordt gefinancierd, leveren economisch actieve personen via de belastingen een grotere bijdrage; daar staat tegenover dat zij ook meer zullen ontvangen als ze ouder zijn.

3.4.2. Bovendien worden economisch actieve personen in toenemende mate belast met mantelzorg voor ouderen, in het bijzonder familieleden, waardoor ze minder kans hebben om hun baan te behouden. Dit geldt met name voor vrouwen, die in het algemeen vaker dan mannen deze verantwoordelijkheid op zich nemen, terwijl de beschikbaarheid van professionele voorzieningen voor langdurige zorg aanzienlijk verschilt per lidstaat. Aan de andere kant van het spectrum hebben jonge gezinnen vaak moeite om betaalbare en toegankelijke kinderopvang te vinden, wat ook van invloed is op hun arbeidsmarkt- en werkgelegenheidsvooruitzichten, met name voor vrouwen. De gezondheidszorgkosten zijn een van de belangrijkste oorzaken van de stijgende overheidsuitgaven, maar hierbij moet worden opgemerkt dat het in sommige lidstaten absoluut schort aan betaalbare en toegankelijke gezondheidsdiensten voor ouderen. In dit verband zou ook een preventieve benadering van gezondheid moeten worden bevorderd om mensen aan te zetten tot een gezonder leven.

3.4.3. Diensten op het gebied van sociale en langdurige zorg moeten, als onderdeel van intergenerationale solidariteit, niettemin toegankelijk, betaalbaar, geïntegreerd en op de gemeenschap gebaseerd zijn en mede door burgers en hun organisaties worden opgezet ([14]), zodat de zorglasten voor mensen in de werkende leeftijd worden verminderd en degenen die ervoor kiezen voor hun dierbaren te zorgen, worden geholpen.

3.4.4. Voorts zij erop gewezen dat het aantal acute ziekten in de EU afneemt in vergelijking met het aantal chronische ziekten, waaronder "welvaartsziekten" zoals dementie en psychische aandoeningen, die langdurige en soms zeer dure behandelingen vereisen. Dit proces houdt ook verband met ongezonde werkomstandigheden, ongezonde voedingspatronen en individuele levensstijlen van zowel jongeren als ouderen, en met ongewenste eenzaamheid. Het EESC spreekt dan ook nogmaals zijn steun uit voor de aanbevelingen van de Europese Commissie inzake de bestrijding van ongewenste eenzaamheid, die bedoeld zijn om ervoor te zorgen dat diensten voor geestelijke gezondheidszorg voor alle generaties gebruiksvriendelijk zijn, en dringt aan op een EU-strategie voor geestelijke gezondheid bedoeld om mentale problemen bij alle generaties alsmede de groeiende geestelijkegezondheidscrisis onder jongeren aan te pakken.

3.5. **Lokale ontwikkeling:** infrastructuur en diensten van algemeen belang moeten aan de behoeften van alle generaties voldoen. Daarom moeten vertegenwoordigers van alle generaties worden betrokken bij het politieke en sociale leven van gemeenten, steden, districten en regio's, zodat de democratische instellingen in een bepaald gebied kunnen zorgen voor een productieve uitwisseling van ideeën tussen ouderen en jongeren. Alle generaties moeten bijdragen aan lokale ontwikkeling en besluitvorming die de cohesie ten goede komt, teneinde gemeenschappen te creëren waarin mensen van alle leeftijden en generaties meedoen. Het is met name zaak om de deelname van jongeren aan lokale activiteiten aan te moedigen, bijvoorbeeld door middel van financiering en erkenning van lokale jongerenraden. Een en ander kan helpen om te stimuleren dat zij ook in latere levensfasen een actieve rol blijven vervullen, bijvoorbeeld nadat zij een gezin hebben gesticht en later als zij gepensioneerd zijn.

3.6. **Huisvesting:** het bezit van een eigen woning is voor veel jongeren en gezinnen een onmogelijke droom aan het worden. De opzet van huisvesting wordt ook beïnvloed doordat gezinsstructuren veranderen, het aandeel alleenstaanden toeneemt en de beschikbaarheid van betaalbare woningen tekortschiet. Huisvesting moet betaalbaar worden gemaakt en modellen die gemeenschappen en verschillende generaties met elkaar verbinden, moeten worden onderzocht. Multigenerationele huisvesting is in veel EU-lidstaten in opmars. Het samenwonen van generaties biedt niet alleen de kans om onderling diensten te verlenen (waarbij te denken valt aan zorg voor kinderen of ouderen, boodschappen doen, kleine reparaties of internetgebruik), maar vergroot ook het veiligheidsgevoel. Zelfs als individuele personen van verschillende generaties op zichzelf wonen, kunnen multigenerationele ontmoetingsplaatsen in de vorm van niet voor bewoning bestemde gebouwen of "clusters voor gepensioneerden" binnen wooncomplexen en woonwijken een vergelijkbare functie vervullen. Daarnaast is het bij stedelijke planning belangrijk dat openbare ruimten leeftijdsvriendelijk worden vormgegeven.

([13]) https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1606&langId=nl.

([14]) Zie Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over de co-creatie van diensten van algemeen belang als bijdrage aan een meer participatieve democratie in de EU (PB C 486 van 21.12.2022, blz. 76).

3.7. **Mobiliteit:** de impact van mobiliteit (aangepast aan de behoeften van alle generaties) op levenskwaliteit, participatie en autonomie wordt onderschat. Systemen voor openbaar vervoer zijn even belangrijk om de participatie van kinderen en jongeren (ook in het onderwijs, met name in afgelegen plattelandsgebieden) en de participatie en autonomie van ouderen te waarborgen. Vervoersdiensten moeten voor mensen van verschillende leeftijden eenvoudig toegankelijk zijn. Bij de planning van vervoers- en mobiliteitssystemen wordt echter onvoldoende rekening gehouden met de behoeften van specifieke generaties. In de context van het klimaatbeleid lijkt gratis openbaar vervoer, zoals reeds in sommige delen van de EU ([15]) bestaat, ook een middel te zijn dat het overwegen waard is.

3.8. **Klimaatbeleid:** de wereldwijde klimaatverandering brengt ernstige problemen met zich mee op het gebied van solidariteit tussen de huidige en toekomstige generaties, en ook tussen gemeenschappen binnen die toekomstige generaties. De strategie voor de klimaatverandering moet worden ontwikkeld in overeenstemming met de beginselen van intergenerationele billijkheid. De strategie moet maatregelen omvatten om het tempo van de klimaatverandering te vertragen, directe schade als gevolg van de klimaatverandering tot een minimum te beperken en betrokkenen de middelen en instrumenten ter beschikking te stellen die voor aanpassing aan de klimaatverandering nodig zijn. In dit opzicht lopen de belangen van alle generaties gelijk. De klimaatcrisis treft iedereen: ouderen omdat de klimaatverandering negatieve gevolgen heeft voor de volksgezondheid, de levenskwaliteit en de veiligheid, en jongeren en toekomstige generaties omdat zij te maken zullen krijgen met de ernstigste gevolgen van de klimaatcrisis en deze gevolgen ook langer zullen moeten dragen. Jongeren hebben een voortrekkersrol gespeeld bij het opzetten van bewegingen om aan te dringen op klimaatactie, zoals Fridays for Future. In sommige EU-lidstaten ontstaan ook intergenerationele allianties en bewegingen waarin ouderen de verantwoordelijkheid op zich nemen voor de toekomst van hun kinderen en kleinkinderen, bijvoorbeeld door mee te doen aan bewegingen zoals Fridays for Future.

3.9. **Een leven lang leren:** de veranderende behoeften aan vaardigheden als gevolg van de mondialisering en de groene, de demografische en de digitale transitie, vereisen weldoordachte beleidsmaatregelen voor een leven lang leren. Dit is met name van belang voor oudere werknemers, die in de sectoren die het zwaarst door deze transities worden getroffen het risico lopen hun baan te verliezen, maar ook meer in het algemeen voor álle generaties, om de levensvoldoening te verhogen en de toegang tot verschillende kansen te verbeteren. Bij het bevorderen van een leven lang leren moet er worden samengewerkt met de sociale partners en met andere maatschappelijke organisaties. Een ander belangrijk aspect van levenslang leren is de overdracht van kennis en ervaring tussen generaties. Een bekend voorbeeld hiervan is dat jongeren ouderen helpen bij het aanleren van digitale vaardigheden. Ook zijn er ouderen die naast leerkrachten vrijwillig lesgeven op scholen (bijvoorbeeld ethiek, geschiedenis, politiek). Dergelijke interactie kan ook aanzetten tot kritisch nadenken over de rol en de verwezenlijkingen van de eigen generatie.

3.10. **Participatie en vrijwilligerswerk**: De uitwisseling tussen generaties kan verder worden gestimuleerd via participatie en vrijwilligerswerk, activiteiten die verrijkend werken voor alle leeftijdsgroepen en gemeenschappen. Intergenerationeel vrijwilligerswerk is een vast onderdeel van vrijwilligersactiviteiten in de hele EU geworden en wordt al ondersteund via projecten die door de EU en nationaal worden gefinancierd. Op plaatselijk niveau gaat het bij intergenerationeel vrijwilligerswerk ook om initiatieven voor “zorggemeenschappen”, bestaande uit professionals, vrijwilligers en familieleden. Intergenerationele solidariteit stimuleert de oprichting van uiteenlopende sociale netwerken, die mensen van alle leeftijden kunnen omvatten. Dit kan mensen het gevoel geven dat ze sterker verbonden zijn met en deel uitmaken van hun gemeenschap. Ook kan het ongewenste eenzaamheid bestrijden, de geestelijke gezondheid verbeteren en een inclusievere gemeenschap met meer begrip voor elkaar tot stand brengen.

Brussel, 18 september 2024.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Oliver RÖPKE

([15]) Bijv. Luxemburg (voor iedereen), Tallinn (voor lokale inwoners), Hongarije (voor EU-burgers, Zwitserse en Noorse staatsburgers ouder dan 65 jaar).